

ELIZA ORZESZKOWA

ŠUNADVOKATIS

Eliza Orzeszkowa

Šunadvokatis

«Public Domain»

Orzeszkowa E.

Šunadvokatis / E. Orzeszkowa — «Public Domain»,

Šunadvokatis – jest to litewska wersja powieści Elizy Orzeszkowej Niziny. W niej to pisarka przedstawia codzienność XIX-wiecznej wsi. Miejsce znajdzie tu zatem wątek nędznej wegetacji białoruskich chłopów – zacofanych, ciemnych i przez to ciemieżonych przez panów z wyższych klas społecznych i oszukiwanych przez wszystkich. Oto matka oddaje wszystkie pieniądze na ratunek jednego syna, tym samym spychając na dno siebie i pozostałe dzieci. Czy taki ratunek jest jednak ratunkiem dla kogoś bez nadziei na lepszą przyszłość?

© Orzeszkowa E.

© Public Domain

Содержание

Pas urėdą1	5
Ponas Kuprauskis	9
Privedėjas	11
Конец ознакомительного фрагмента.	14

Elzė Ožeškienė Šunadvokatis

Pas urėdą¹

Pavasario vakaras buvo apsiaubęs laukus; ore kilo smarkus kvapas iš tik ką apartos žemės. Buvo rūkas, ūkanota ir tylu. Keliu, retai apšodintu medžiais, ėjo basa moteriškė, apsilvikiusi rudinė². Prieblandoje per rūką ėjo greitai ir tiesiai, neaplenkdama valkų, nė gilių vėžių, kurios iš po jos basų kojų triško vandeniui ir skystu purvu. Basos tos kojos sunkios buvo ir stiprios, matyti labai apsipratusios su žeme, per kurią žengė. Nerūpėjo moteriškei, kas yr aplink ją, kad tiktai greičiau galą prieitų. Nesibijojo nieko: nė einančio kaskart didyn tamsumo, nė apsiaubiančio ją nakties gludumo³, nė dūluojančių⁴ po lauką kriaušių ir tapalių⁵. Ėjo ir ėjo...

Prieš ją gale kelio švystelėjo du apšviesti langai. Tai buvo dvaro trobos, aptvertos prasta statine tvora. Tarp ilgų gurbų ir daržo galima buvo pastebėti vartus, atsiveriančius tiktai vienon pusėn. Tuo laiku vartai sugirgždėjo, mažumą prasivėrė ir įsirausė purvan; verianti ranka pradėjo juos stumti. Bekratant ir bestumiant vartus, išgirdo atšiaurų vyrišką balsą:

– Kad tave velniai!

Žmogus su sunkiu maišu ant pečių stenėdamas pralindo pro angelę ir ėjo keliu priešais moteriškę. Rodės iš karto, kad juodu prasilenks nepasergėję viens antro. Žmogus vienok neatsigreždamas, truputį susikuprojęs nuo sunkios naštos, prašnekėjo:

– Ulijona?

– Aš – atsiliepė moteriškė.

– Kurie tave velniai naktimis nešioja?

– Tie pat, ką ir tave! – atšovė.

Iš balso, kuriuo prakalbėjo viens į antrą, galima buvo suprasti, jog juodu nesikentė arba nuolat barės. Vienok vyriškis stabtelėjo.

– Ko? – paklausė vėl.

– Į urėdą – atsakė moteriškė ir staptelėjo taip pat. Stovėjo šalimis kelio iš tolo viens nuo antro.

– Ardinarija⁶? – paklausė, linkterėjus galva į maišą.

– Kaipgi, puspurę rugių už pereiną mėnesį... Su atavėtomis⁷ sumaišė... Kad ji prasmegtų.

– Kas? Višinskienė, ar tai ji išdavė?

– Ji... Ragana! Kad būtų jis išdavinėjęs, nebūtų davęs atavėtų... Bet pati⁸ su raktais atalėkė. – „Dakš, kūmai, maišą!“ – Ir pripylė pusę grūdų, pusę pelų... Kad ją tiek ligų apnyktų...

Vyriškiui šnekant, Ulijona artinos prie jo. Matyti buvo, kaip atsistojusi išmeigė draugo veidan akis.

– Ai, Joneli, Joneli! Kad ji dieną naktį piltų, ne pripiltų tau tiek pelų, kiek ašarų išbėgo dėl jos iš mano akių... Akis išraudojau dėl jos priežasties ir tariau, kad už mano vargus Ponas Dievas padarys jai galą. Nepadarė. Ponauja ir karaliauja.

¹ *urėdas* – dvaro ūkio tvarkytojas. [przypis edytorski]

² *rudinė* – paprastas milinis apsiaustas. [przypis edytorski]

³ *gludumas* – čia: švelnumas. [przypis edytorski]

⁴ *dūluoti* – būti neaiškiam. [przypis edytorski]

⁵ *tapalis* – gluosnių šeimos medis. [przypis edytorski]

⁶ *ardinarija* (lenk.) – seniau mokėtas metinis atlyginimas, dažniausiai natūra, darbininkams prie dvaro. [przypis edytorski]

⁷ *atavėtos* – smulkesni grūdai, susimaišę su pelais vėtant. [przypis edytorski]

⁸ *pati* (sen.) – žmona. [przypis edytorski]

Stovėjo stačia ir kratė galvą. Vyriškis vieną tiktai kartą, visą niekindamas, linkterėjo galva.
– Aa! – sumurmėjo.

Bet tuojau užklausė:

– Ko tu ten lendi? Nori dar pažiūrėti? Kai jauna buvai, išvarė, tai ko dabar belįsti jam akysna.

Vely⁹ miegotum sau troboj ant krosnies.

Vis nesijudindama ir išmeigus draugan akis, parėmus smakrą ant dešinės rankos pirštų, moteriškė vėl pradėjo kalbėti:

– Išvarė, tai išvarė... Bet kamgi jis pirma varė piršlius, kurie atvažiuodavo prie manęs? Jei nenorėjo manęs, tai kamgi piršlius varė?

Pasakė tai graudulingu balsu. Ir toliaus taip pat kalbėjo.

– Sakydavo: „Ule, palūkėk tiktai! Kai padės mane urėdu, vestuves kelsiva!“. Piršlius varė. Nė man pamergės rūtų vainiką pynė, nė apdainavo mano jaunas dieneles, ne barstė svirnelį gelsvais šiaudeliais, nė vargonai gaudė...

– Jonas pasitaisė ant pečių maišą.

– Tai, – pasakė: – atsiminė boba senas dienas ir verkia...

Bet Ulijona kalbėjo toliaus:

– Niekas man apsiruošti nepadėdavo, niekas mano sūnelių neauklėjo, niekas manęs vargšės nepasigailėjo. Pati viena gyvenau, dirbau, trusiaus¹⁰. net rankos nutirpdavo, basa vaikštinėjau, sausai valgiau, vis dėl savo sūnelių.

– Gana, gana. – sumurmėjo Jonas – eiva namo. Dviese bus linksmiau eiti!

– Negaliu eiti namo, Joneli, negaliu namo! – tęsė moteriškė. – Turiu eiti į Višinskį, žemai nusilenkti prieš jį ir prašyti pagalbos mano Pranukui...

– Aa – sumurmėjo vyras, kaip ir dabar tiktai supratęs, ko Ulijona eina į urėdą.

– Išmintingesnis už mane... Gal pasigailės savo vaiko... Rasi patars ką... Rasi pagelbės...

– Aa – atkartoją vyras ir pridūrė:

– Tai eik su Ponu Dievu!

– Sudiev – pasakė, ir atsiskyrė.

Atsiskyrimas buvo staigus, atsisveikinimas trumpas. Jam sunku buvo stovėti su puspure rugių ant pečių, jai rūpėjo prašyti pagalbos Pranukui. Turėjo juodu gyventi kartu arba arti viens antro, nes vyriškis, paėjęs keletą žingsnių, atsigrėžė ir užklausė:

– Kada pagriši namo?

– Šiandien, tuojau! Ar tai viešėti einu? – atsakė.

Pro tą pačią pravertų vartų angelę, pro kurią pralindo su maišu Jonas, Ulijona lengvai įėjo tamsaus ir purvino dvaro kieman. Vidury kiemo matyti buvo keletas medžių. Keli platūs spinduliai iš dviejų apšviestų namelio langų geltonino jų šakas. Ulijona atsistojo po medžiais ir jų visai apsiausta, tamsumoje laukė. Netrukus išėjo iš vidaus vyras vidutinio ūgio, plačių pečių, tvirtas, vienplaukinis¹¹. Pastovėjęs nušoko nuo prieangio ir paėjęs keletą žingsnių. Iš tamsos atsiliepė tylus šauksmas:

– Ponuli, ponuli!

Višinskis sustojo. Tuo tarpu Ulijona išėjo iš po medžių. Jos basos kojos klimpo purvan, aukštas ir laibas liemuo sulinko; galvą, raudona skara aprištą, taip palenkė, kad veidas buvo nematomas. Akis tas tuoj pažino Višinskis.

– Aa! Tai tu Ule! Suniurnėjo.

– Kam lendi švieson! – nusigandęs pradėjo šnibždėti – lišk atgal! Stovėk tarp medžių! Na, ko gi nori, sakyk greitai: kad bobos, ne duok Dieve, pamatytų, tuoj pakiltų triukšmas. Ko nori?

⁹ vely – verčiau, geriau. [przypis edytorski]

¹⁰ trūstis – darbuotis, ruoštis. [przypis edytorski]

¹¹ vienplaukinis – dab.: vienplaukis. [przypis edytorski]

Sodietė, apsilvilkusi rudine, žemai nulenkusi galvą, įlindo vėl tamsumon. Iš tamsumos ji balsiai šnibždėjo:

– Ponuli! Brangiausias! Mieliausias! Susimylėk ant manęs nelaimingos našlaitės! Duok patarmę¹², gelbėk Pranuką.

Višinskis nuolat žiūrėjo į trobos langus. Užgirdęs Pranuko vardą, ranką su skarele nuleido žemyn, atsiduso ir prakalbėjo:

– Na! Paėmė berniuką karūmenėn¹³! Žinau apie tai: juk prieš tris mėnesius taip pat sukai man galvą, pristodama, kad gelbėčiau jį...

– Vieną tiktai kartą, geradėjau, kaip Dievą myliu, vieną tiktai kartą prašiau...

– Paėmė, tai kas! Ne tokie, kaip jis, eina... Ponaičiai ir grafai eina karūmenėn... Neišmintinga tu esi! Ką čia aš galiu padaryti?... Et, niekų tu čia landžioji; ant manęs ir ant savęs gali nelaimę užtraukti... Gludotum vely namie. – Ką? Kaip gi tau dabar? Jonas geresnis už Motiejų? Matai, kad aš esu geras, ne gyvulys koksai. Kai patyriau, kad Motiejus niekina, tuoj pavedžiau jums Jonų trobelę. Su Jonais geriau gyventi, a? Ardinariją Antaniukas ima tokią, kaip ir Jonas, nors jaunesnis ir silpnesnis. Duonos turite sočiai, a?

Nusišluostė skarele kaktą ir laukė atsakymo. Negavo vienok jo. Jo ilgos kalbos moteriškė išklauso kantriai; bet kaip tik jis nutilo, neatsakydama į klausimus, vėl pradėjo:

– Paėmė, taigi paėmė. Aš žinau, kad ne tokie, kaip jis, kariūmenėn eina... Tam jie ir gimsta, kad eitų... Raudojau, raudojau ir raudojus nustojau. Moka rašyti, tariau sau, ir toks dailus, toks gražus... Mokės verstis, – žmonės jį mylės; Dievas suglobs jį.

– Tai ko gi dabar nori? – nekantriai užklausė Višinskis.

Tamsumoje pliaukšterėjo, tarytum rankom suplojo.

– Ponuli, brangiausias, mieliausias! Siunčia jį toli, toli svieta kraštan. Rašo man svirplelis¹⁴: „Motynėle, netversiu... Kelias toks tolimas – netversiu; šalta, žmonės svetimi – netversiu. Motynėle! Kad mane čia paliktų, tai nors kai kada galėčiau savo žmones pamatyti ir tavo senas akis pabučiuoti. Bet man nelemta gyventi toliau tarp jūsų... Išėsiu ir mirsiu ant krašto svieta... Ateik tu dar pas mane, motynėle, nors kartą, nors „sudiev“ pasakysiu aš Tamstai!... Išėjau tuoj Anapilin... Šviesos per ašaras nemačiau, bet ėjau... Atėjau kazarmosna¹⁵. „Pranukai!“ – šaukiu. Iššoko ant lipynės¹⁶... Puolė man po kojų ir bučiavo mano kelius... „Motynėle, mudu jau paskutinį kartą matovos!“

– Kvailystė! – bumpterėjo Višinskis – ar tai jis vienas toliman kraštan eina... Eina kiti, ir grįžta...

– Ai varge, vargeli! – vaitojo moteriškė – Eina, eina, bet ne tokie menkučiai, kaip jis... Išblyškęs buvo ir silpnutis nuo gimimo... Paskui jį ta karštinė suėmė...

– Kad taip, tai kodėl Antaniuko neatadavei? – tas sveikas ir stiprus.

– Arba aš katrą¹⁷ daviau! Dievulėli mano! Pranuką pašaukė, ėjo. Vyresniamjam dvidešimt vieni metai ant Šv. Jurgio suėjo; o Antaniukas tiktai devynioliktus metus nuo rudens paėmė... Kad nors būtų sveikas... Bet toks menkas... Pradėjai Tamsta jį mokyti ir nepabaigėi. Užmiršai nelaimingą našlaitį. Darbininką sugadinai, kunigu gi nepastatei.

Višinskis nebetverdama sujudo.

– Et! Dar tu čia man išmėtinėsi¹⁸! Stiprųjį vaikiną prie jos paliko, o silpnąjį paėmė. Tai ko gi be nori? Ką aš čia tau patarsiu? Eik namo ir veltui nesivalikiok, nes kai užpyksiu, tai tave su Antaniuku visiškai iš dvaro išvarysiu...

¹² *patarmė* – patarimas. [przypis edytorski]

¹³ *karūmenė* – dab.: kariuomenė. [przypis edytorski]

¹⁴ *svirpelis* – menko kūno sudėjimo žmogus. [przypis edytorski]

¹⁵ *kazarmosna* – į kazarmę; į kareivinę. [przypis edytorski]

¹⁶ *lipynė* – lentelė ar laipteliai per tvorą perlipti. [przypis edytorski]

¹⁷ *katras* – kuris. [przypis edytorski]

¹⁸ *išmėtinėti* (lenk.) – priekaištauti. [przypis edytorski]

Buvo jau beinaš, bet iš tamsumos pirma išsitiesė dvi rankos, kurios dvi pagriebė jo ranką, paskui galva raudona skarele, žemai pasilenkė ir pradėjo tą ranką bučiuoti.

– Ponuli! Brangiausias! – bučiuodama kalbėjo moteriškė – susimylėk... Tu daugiau žinai už mane ir už mus visus, nelaimingus žmones... Duok patarmę! Kur reikia eiti, ką prašyti, kad jį toli nesiųstų, kad jį čia paliktų... Kad pats Tamsta nuvažiuotum miestan... Turi visokių pažįstamų... Gal ką dėl jo ir padarytum... Juk jis tavo tikras vaikas... Taigi aš per tave visą gyvenimą nelaiminga buvau... Nė man pamergės rūtų vainiką pynė, nė apdainavo mano jaunas dieneles, niekas man apsiruošti nepadėjo, niekas manęs nelaimingos nepasigailėjo.

Staiga sustojo. Pakėlė galvą. Juodos įdubusios, išraudotos akys žybtarėjo ir apsistojo ant vyriškio veido.

Ponaiti! Steponė!... Aš nieko prieš tave neturiu... Nekeikiau tavęs ir nekeiksiu. Mylėjau tave, kaip savo dūšią¹⁹. Pasigailėk manęs ir mano Pranuko, padėk išgelbėti...

Višinskiui parūpo. Trepinėjo ant vietos, balsiai dūsavo ir nuolat marmėjo po nosim.

– Na, ir ko gi? Kasgi? Gana jau! Na, gana! Padėsiu, pamėginsiu... Gali būt...

Tuo tarpu sutarškėjo ratai. Višinskis visas sudrebėjo ir pašnabždom ištarė Ulijonai kelis žodžius:

– Bėk greičiau! Kad nė tavo dvasios čia nebūtų! – O pats skubotai priėjo prie išsėdančio iš ratų keleivio. Pasisveikinęs su svečiu, kartu su juo įėjo vidun.

¹⁹ *dūšia* – siela. [przypis edytorski]

Ponas Kuprauskis

Atvažiuojęs p. Liudvikas Kuprauskis buvo jau pagyvenęs žmogus, nes galėjo turėti trisdešimt kelerius metus, bet labai dailaus stogo, drąsus, laibas, neaukštas, nuo galvos iki kojų apsilikęs plonais ir dailiai pasiūtais gelumbiniais rūbais. Nešiojo rudus žandinius²⁰, kuriais buvo apaugęs jo išblyškęs veidas; kakta žema ir suraukta, akys akiniuotos – jos tarytum vertė perverdavo kalbantį su juo žmogų...

Atvažiuojo tan kraštan pasikalbėti su šalisodžiais ūkininkais apie bylą, kurią vedė su Dzielskiu, labai turtingu bajoru, dėl trijų valakų pievos ir dviejų valakų dirbamos žemės, prieinančios prie jų rėžių. Tą bylą vedė Kuprauskis, ir atvažiuojo jis labiausiai dėl to, kad norėjo gauti nuo sodiečių pinigų jos vedimui. Kada pradėjo apskakinėti Višinskiu, dėl ko jis atvažiuojo, tas išskėtęs akis žiūrėjo į šnekantį.

– Bijok Dievo! – suriko – tai šunų juokai! Ta pieva ir ta žemė, aišku, kaip saulė, kad Dzielskiui priguli²¹! Aš čia gimęs... Žinau...

Kuprauskis galvojo, rankas kešenėna susikišęs.

– Gm! – pasakė – jeigu nelaimės... tai pralaimės...

Prasijuokė ir pasilenkęs prie Višinskio, modamas ranka, tarė:

– Jeigu, mielas Pone, tikrai tie vestų bylas, kurie gali laimėti, mums reiktų badu numirti.

Ypatingas nusišypsojimas, parodantis tarp rudų, apaugusių apie burną plaukų dalį pajuodavusių dantų, pridavė jo veidui išveizdą greit sumetančio gudrumo. Pradėjo apskakinėti apie tūlus savo draugus²², kurie daug užsipelniję tuo keliu. Buvo tai visokios ir įstabios bylos. Vienas bajorėlių įtraukęs bylon su kaimynu dėl sklypelio žemės, vertos gal apie šimtą rublių, ir ištraukęs iš jo per porą metų dešimtį kartų didesnę sumą, ne tikrai bylą pralaimėjęs, bet dar paleidęs ant licitacijos²³ bajorėlio karves ir arklius. Antras pagavęs mirus bajorui našlę ir bevedamas per keletą metų jos bylas, pats ažu niekniekius ir taip gudriai nupirkęs jos dvarą, kad boba nė nepamačius kaip paliko be pastogės su ketvertu vaikų... Ir daug dar panašių bylų apipasakojo. Paskui pradėjo girtis, kur buvęs, ką matęs, ką skaitęs ir padaręs.

Taip bešnekant praėjo vakaras, ir naktį urėdo troboje tapo tylu. Tikrai Višinskis nemiegojo ir apie savo gyvenimą manė. Buvo bajoras. Pas tėvą ant penkiolikos margių žemės užaugo Višinskių brolių net keturi. Du vyresnieji vedė ir paliko ant vietos, du jaunesnieji išėjo svietan. Steponas nenuėjo toli. Gražus, vikrus, mokąs nusizeminti, greit gavo vietą urėdo Krasnovolskių dvare. Tame dvare tarnavo tuomet aukšta, daili, juodakė mergaitė Ulijona. Višinskis pamylėjo ją taip, kad užmiršo, juog ji sodietė. Iš stogo panaši buvo į jauną liepą, akys pilnos kibirkščių, iš ažu lūpelių, raudonų, kaip koreliai²⁴, rodo juokdamos baltus, kaip sniegą, dantelius; o kad paleisdavo plaukus, pasislėpdavo lig juostos juodų plaukų miške. Darbininkė buvo, nes tarp svetimų žmonių savo darbu reikdavo pelnyti sau kąsnelį duonos, nedrąsi ir paklusni, nes su našlaite ir neturinčia prieglaudos viską galėjo padaryti. Jis tada buvo vikrus ir drąsus vaikinys: kaktą turėjo baltą prie apdegusios saule burnos, juosvus ūselius, akyse ugnį. Pamylėjo viens – antrą, ir rodė, kad tai meilei ir galo nebus. Višinskis du ar tris kartus su dideliu pykčiu ir triukšmu išvarė iš darbininkų trobos sodiečius – piršlius, kurie buvo atvažiuoję pirštų tėvainiams gražios, meilios ir darbščios mergaitės. Taip traukėsi kelerius metus. Vieną kartą reikėjo jam išvažiuoti su reikalu kelioms savaitėms kitan kraštas. Ten jis pažino jauną, turtingą mergaitę iš bajorų. Iš karto, dar mylėdamas Ulijoną, nė nemanė apie mergaitę. Bet pamažu

²⁰ žandiniai – žandų plaukai. [przypis edytorski]

²¹ priguli – priklausu. [przypis edytorski]

²² apie tūlus savo draugus – apie daugybę savo draugų [przypis edytorski]

²³ licitacija – viešos varžytynės. [przypis edytorski]

²⁴ koreliai (lenk.) – karoliai. [przypis edytorski]

pasidavė įkalboms. Draugai išpiršo, nuvežė pas mergaitę, sužadėjo ir suvesdino. Kada jaunieji pagrižo namo, aukšta ir juodakė mergaitė, dar jauna, bet pasenusi nuo gailėsčio, su vienu mažu vaiku, kurį vedė už rankos, kitu gi ant rankų išėjo iš urėdo namo. Ilgai dar Višinskiui, primenant ją, kas žin kas negerai pasidarydavo ant širdies, jog veidą skarele šluostė, spjaudės ir ko greičiausiaiėjo laukan nors darbu nusiramintų. Bet ilgainiui, kai gimė dukters, kai pradėjo rinktis pinigėliai, jau kada ne kada atsimimindavo apie senąją mylimąją. Toks tai laikas užėjo dabar.

– Kuo aš jai galiu padėti? – manė – ar aš galiu Pranuką išgelbėti? Ima kariūmenėn – ima, siunčia kareivius toli – siunčia. Ar ne pasikalbėti su Kuprauskiu. Labai suktas bestija²⁵... Ir pažinčių turi... Eisiu, pasiklausiu, ar neduotų kokios patarmės. Galėčiau prašymą paduoti nuo močios vardo, kad vaikina dėlei ligos paliktų. Bet vėl, jeigu Kuprauskis, Dieve myli, išsirtų prie pačios, būtų blogai... Geriau jau nieko jam nesakyti. Et, ar tai jai pirmajai Taip atsitinka? Nieko blogo jam nepasidarys. Žmonių pamatys ir pats žmogum liks. Boba – vis boba. Sūnų mylėjo ir myli, tai ir prasimano kas žin kokius nebūtus daiktus. Pasakyčiau Kupriauskiui, bet bijau, kad neišsirtų prie pačios. Geriau jau nieko nesakysiu... Nieko!... Paraudos boba, ir tiek: Pranukas per keletą metų pagriš...

Pamojo ranka, atsigulė ir užmigo.

²⁵ *bestija* – gyvulys, žvėris. [przypis edytorski]

Privedėjas

Iš dvaro Ulijona vėl tamsoje brido per purvyną, bet daug pamažiau, negu pirma. Tai ko gi dabar ir skabėsi.

– Toks mano likimas, kaip ta tamsi naktis! – pusbalsiu ištarė. Toliau tylėjo.

Vėjas kaskart smagiau blaškė jos rudinę; skara, kuria apsirišusi buvo, taip permirko, kad vanduo varvėjo nuo jos ant ausų ir už kaklo. Nuo basų kojų tyško iš valkų skystas purvas. Praėjus tris varstus vėl prakalbėjo:

– Da nesugulė! Gal vaikas serga.

Tuos žodžius pasakė, pamačius mažą, rausvą žiburėlį, kursai spingojo tarp visiškai juodų Skrebiškio trobų. Išsuko iš kelio, valandėlę ėjo per arimą gurbų ar daržinės pasieniu; paskui perlipo žemą tvorą ir, taip sutrumpinus sau kelią, priėjo prie trobos durų, pro kurios mažą langelį spingojo anasai žiburėlis. Toji troba buvo pavesta keturioms šeimynoms bernų, kurių kiekviena turėjo gauti trobą ir kamarėlę su atskiru įėjimu. Bet išdirbimui žemės Skrebiškiai privalė aštuonių bernų; kumetbutis²⁶ tebuvo vienas. Kamisorius²⁷ buvo šykštus žmogus ir nenorėjo statyti kito kumetbučio... Jau seniai klausė Višinskio:

– Ką daryti? Ar statyti Skrebišky kitą kumetbutį, ar nestatyti?

– Nereikia, Jūsų Mylista. Kam gi statyti? – atsakė Višinskis, norėdamas įtikti kamisoriumi.

– Tai kaipgi bus?

– Kiekvienoje pirkčioje sutilps dvi šeimynos.

– Iš tikro? Galės sutilpti?

– Ai, ai! Ims ir nesutilps! Bene jiems reikia kokių laisvių.

Ir iš tikro sutilpo, ką padarys? Bernas vis bernas, nes turi juo būti, ar čia, ar kitur, bet turi. Skrebišky nebuvo blogiau, kaip kitur, ir trobą ne visur duodavo geresnę. Jonas tarnavo čia jau seniai ir gyveno draug tai su vienu, tai su kitu bernu. Jau metai, kaip jam pridavė bendrai gyventi jauną berną Antaną su motina Ulijona, kuriuodu perkėlė pas jį nuo kito berno, Motiejaus, dėl tos priežasties, kad Motiejus pravardžiavo Antaną mergos vaiku, Motiejienė porą kartų tąsė Ulijoną už plaukų po aslą, primindama jai, kokia ji buvo ir iš kur du sūnus gavo. Jonai buvo lėti žmonės, ir mokėjo gyventi santaikoje. Su Ulijona ir jos sūnumis dargi susibičiuliavo, gali būti dėl to, kad jauno berno motina, ne tikrai nepradėdavo barnių, bet užkalbinta tylėdavo; Jonų vaikus labai pamylėjo ir padėdavo juos apžiūrėti, lig jai buvo ne svetimi. Dabar įeidama pro duris pasakė pagarbintą:

– Tegul bus pagarbintas...

– Ant amžių amžinųjų – atsiliepė trys vyriški balsai ir vienas moteriškas.

Pirkčia buvo didelė, bet labai žema, aprūkusioms nuo dūmų sienoms ir luboms, asla, suplukta iš molio, ir viena mažų langeliu, pro kurio romčius²⁸ puškeno vėjelis. Pirkčia nors ir labai buvo didelė, bet išrodė ankšta, viena dėl to, kad buvo labai žema, antra – prigrūsta visokių padarų ir reikalingų namams daiktų: lovų, stalų, staklių, kurios dvejoms stovėjo, mestuvų, ratelių, kibirų, geldų, puodų, mintuvų, šukų, krijelių²⁹, staunių su rūgintais burokais ir kopūstais, maišų su bulbomis, nesijotais rugiais, miltais ir tt. Pirkčios kertę užėmė didelė krosnis su pamina³⁰ ir pakrosniu. Ant krosnies gargojo keturios plikos kojelės, išsikišusios iš po storų marškinių, pakrosny tupėjo tris vištos su

²⁶ *kumetbutis* – kumečių pirkia, kumetynas. [przypis edytorski]

²⁷ *kamisorius* (lenk.) – komisaras [przypis edytorski]

²⁸ *romčiai* – rėmai. [przypis edytorski]

²⁹ *krijelis* – prietaisas, ant kurio vejami siūlai. [przypis edytorski]

³⁰ *pamina* – pakoję. [przypis edytorski]

gaidžiu, ant pamyuos gulėjo moteriškė, apklota namine antklode ir kartkartėms krutino išsekusia sujuodavusia ranka supintą iš karklų lopšelių, pakabintą kanapinėmis vadelėmis ant lingės³¹.

Lopšely miegojo kelių dienų kūdikis. Moteriškė, galinti ant pamynos, buvo Jonienė, dar nesikelianti po gimdymo. Seniaus pagalės kokią dieną, ant rytojaus jau ir kelias kad ir ne prie visų darbų, tai nors bulbų skusti, virti ir prižiūrėti didesniųjų vaikų. Šiuokart ilgiau negalėjo pasikelti, išsekė ir išbalo. Šiandien nebuvo namie ir kitos šeimininkės, te dėl vakarienė labai nusivėlavo. Užkaitė Jonas ir Antanas, parėję iš lanko, kar lig sutemai arė, paliuobę ir pagirdę savo porą arklių, padėję vieton plutas ir pasibarę truputį su kitais bernais. Dabar prieš atskaitą, kartkartėms maišydamas puodą mediniu šaukštu, stovėjo vienas Antanas, jaunas, gražus bernas, geltonplaukis, mėlynakis. Jonas, tvirtas vyras, juodais ūsais ir juodomis akimis, atsisėdęs užstalėje šnekėjo su svečiu. Sėdėjo susikuprojęs, alkūnėms pasirėmęs ant stalo, iš po tamsia ančakių žiūrėjo rimtai, bet kaip ir ne išsitikėdamas, svečias, priešingai, buvo laibas, prakaulis, sėdėjo tiesiai: ant jo sunokusio, išbalusio veido, ilga nosis, augo trumpa žilva barzda. Pilkos mažutės akys nė valandėlės nerimo ant vietos, žiūrėjo tiesiai ir drąsiai; kartais galima buvo pasergėti jose gobamą. Apsivilkęs buvo gelsvais rūbais, bet ne sodietiškai pasiūtais, blizgančiomis sagomis ir su medaliu kilpoje.

Ulijonos įėjimas nesutrikdė kalbos Jono su svečiu. Atsakė jai: „Ant amžių amžinųjų“, ir daugiau nebeatsigrėžė į ją. Ji linkterėjo galva sūnui, kursai atsakė tokiu pat linkterėjimu. Atsistojo prieš krosnį; pasirėmus alkūne ant vieno delno, ant kito padėjo smakrą ir žiūrėjo į ugnį. Be galo didelis nuliūdymas atsimušė ant jos veido. Geltonplaukis bernelis maišė puode parpelius³² su taukais ir žiūrėdamas į motiną paklausė:

– Ir ką gi, mama?

Nesikrutindama ir neatkreipdama nuo ugnies akių atsakė:

– Nieko, sūnel. Eis mūsų Pranukas ant krašto svieta, nebepamatys jo mano akys. Matyti, kad mums nelaimingiems jokios pagalbos nebeliko.

Antanas atsiduso ir galva palingavo. Lopšy pradėjo verkti kūdikis, Ulijona atsikvošėjo. Apie džiovinimą savo rūbų ir šildymą sušlapusių kojų visai neataminė. Priėjo greitai prie pamynos ir pasilenkė prie ligonės. Pasišnibždėjo mažumą, ligonė dejuodama apsvirtė ant kito šono priekiu į pirkčią, Ulijona išėmė kūdikį iš lopšio ir padavė jį prie krūtinės. Paskui atsisėdo ant pamynos krašto ir sudėjęs rankas ant kelių, tik dabar pradėjo klausyti, ką kalbėjo Jonas su svečiu. Prieš juos stovėjo butelis degtinės ir cininė taurelė. Vaišinosi labai gražiai, gerdami už viens antro sveikatą. Gėrė vienok ne daug: Jonas nebuvo girtuoklis. Svečias kas žin ką aiškino Jonui, prie kas žin ko prikalbėti norėjo. Laikydamas rankoje neišgertą taurelę, atsistojęs, išmeigdamas savo blizgančias akis berno veidan, kalbėjo svečias: „Kaip Dievą myliu, Jonai, kad būčiau ant tavo vietos, seniai jau savo troboje sėdėčiau. Valgyčiau, gerčiau ir nieko nesibijočiau. Ar tau taip gera berno duona, kad leidi dėdę ponauti ant savo žemės“.

Bernas iš lengvo kraipė juodplaukę ir sunkią galvą. „Oi, gera! – atsakė – kad mano neprieteliams būtų taip gera! Bet ką padarysi? Žmogus dar vaikas buvai, kai pikti žmonės nuskriaudė, žinoma, našlaitį be tėvo. Kaip tiktai tėvas numirė, dėdė tuoj persirašė ant savo vardo žemę ir namus. Mane, sako, komisija šeimininku padėjo, tai ir žemė mano; o brolis, sako, buvo pas mane ažu berną, tai jo sūnui nieko ir nepriguli. Žmonės patarė nusiduoti sūdan. Jis dasamdė advokatą, tai kad pradės advokatas loti, tai visą išlojo, ko norėjo. Aš likau be nieko, ir iš tėvainio likau bernas“.

Mostelėjo ranka ir įpylęs taurelėn truputį degtinės, linkterėjo svečiui galva!

– Sveikas – tarė.

– Ką darysi – tęsė toliau – kas prapuolė, tai prapuolė. Su pačia ir vaikais bado ne stipsiu. Uošvis davė šimtą rublių dalios... Turtingas... Sodininkauja... Duotų ir daugiau. „Kai turėsi, Jonai,

³¹ *lingė* – lanksti kartis lopšiui pakabinti. [przypis edytorski]

³² *parpelis* – iš miltų ar tarkuotų bulvių kukulis. [przypis edytorski]

už ką sklypelį žemės nusipirkti, tai aš tau kitą šimtą duosiu” – pasakė. Gal visagalis Dievas ir leis nusipirkti... Pati truputį uždirbs... Ir iš algos šiek tiek liks... Kelis skatikus turiu...

– Daug? – užklausė gobus svečias.

Sodietis šyptelėjo.

– Pats ne žinau, – juokaudamas atsakė – gal daug, gal ir nedaug, bet yr...

– Gerai, tai jau žemė, kurią atėmė nuo tavęs dėdė, taip ir prapuls?

– Ką darysi? – atsiduso Jonas. – Gal mano buvo teisybė, o gal ir jo! Tegul mudu Dievas atlygins.

– Eik tu, beproti! – sušuko svečias – tu jau manai, kad tai ir pasibaigė, prapuolė. Tyli ir kenti.

Ar tai negalima dabar ir tau pasisamdyti advokatą ir pašaukti dėdę sūdan? Ar jis vienas galėjo turėti advokatą? Tu tai negali? A? Aš tavo padėjimą³³ žinau, kaip savo penkis pirštus. Ką jis šneka, tai tas niekai, ir laikas dar neperėjo. Kamgi būtų apeliacija? A?

Vieną pirštą pakėlė aukštyn ir pradėjo juo sukti.

– Ei, ei! – toliau kalbėjo – tu sūdo nematei. Aš mačiau. Didelė tokia seklyčia, kaip bažnyčia, ir joje pastatytas stalias, apdengtas raudona gelumbe; ažu stalo sėdi ponai munduruose, išsiūtuose auksu, ir sprendžia...

– Išsiūtuose auksu... – atkartojė Jonas, kuris su tokia atida³⁴ klausė svečio kalbos, kad net truputį prasižiojo.

– Kaip gi tu manei? Kad tokiose rudinėse, kaip tu? Kuo aukso net akys raibsta... Prieš raudonai dengtą stalą, prieš ponus, blizgančius auksu, stojas atvokatai ir kalba... Taip ir taip, Jūsų Mylistos, ponai sūdzios... Taip ir taip, sako... Sūdzios gi tyli ir klauso, paskui atsistoja ir išeina.

– Išeina! – atkartojė Jonas, kaip ir gailėdamas, kad jau baigiasi graži pasaka.

– A taip, išeina. Eina sau kiton seklyčion, pasikalbėti apie tai, ką šnekėjo advokatai. Paskui grįžta... Visi atsistoja. Vyresnysis sūdzia iš popieriaus balsiai skaito: „Skundą Jono Gaigalo teisingu pripažinti, nuo jo dėdės Povilo žemę ir namus atimti ir Jonui atiduoti”.

³³ *padėjimas* – padėtis. [przypis edytorski]

³⁴ *atida* – atidumas. [przypis edytorski]

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, [купив полную легальную версию](#) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.